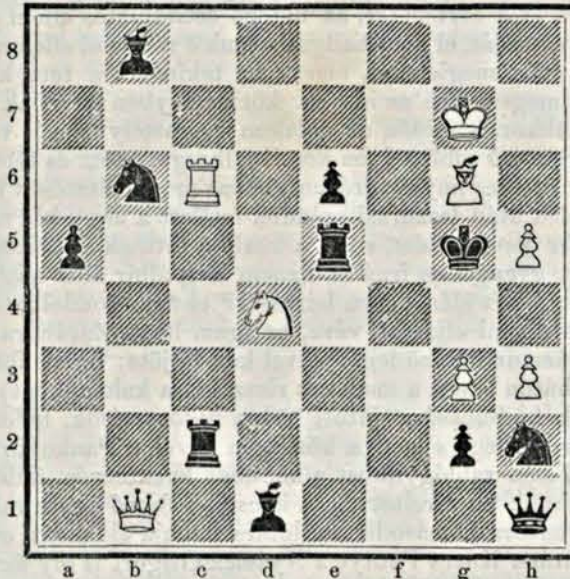

SAKKJÁTÉK.

82-ik sz. feladvány. — Pap Dezsőtől (Pesten).
Sötét.

Világos.
Világos indul, s 3-ik lépésre matot mond.

A 77-ik sz. feladvány megfejtése.
(Engel Imrétől.)

Világos.	Sötét.	Világos. A)	Sötét.
1) V b 6 - c 6 :	B c 7 - c 6 : A)	1)	B e 4 - e 6 :
2) B c 3 - c 4 †	K d 4 - d 5	2) F e 7 - f 6 †	B e 6 - f 6 :
3) H e 8 - f 6 †	K tetszés szerint.	3) B c 3 - c 4 †	K d 4 - e 4 :
4) B - e 4 : †		4) V c 6 - e 4 †	

Helyesen fejtették meg. *Veszprémben* : Fulöp József. — *Lessen* : báró Meszéna István. — *Pesten* : Csalkó György. — *B. Ujvárosban* : Kovács Lajos. — *Sárospatakon* : Szívós Mihály. — *Parabutyban* : Rothfeld József.

Rövid értesítések. Sz.-F. : K. Ö. Még hiányos, de csak előre! Közemberekből is lehetnek fővezérek.

II. Feladvány. — Gold Samutól (Bécsben).

Világos indul, s 2-ik lépésre matot mond.

Színházi napló.

Péntek, jul. 12. *Offenbach* társasága első előadásul : „*La chatte métamorphosée en femme*.” (A nővé változott macska) és „*Mesdames de la Halle*.” (A kofák) című operettek, mintkettő zenéje *Offenbach*tól. Tele színház. Nagy kíváncsiság. Sok taps és éljenzés, különösen az első darabnál, melyben egy pár kedves dallam valóban figyelmet érdemel. A francia színészek öszszeszevágo, szabatos játéka bámulásunkat ébresztette fel, — de azt tette a második darab szövege s az előadók pieazi, nálunk szokatlan, trivialis szabados modora is.

Szombat, jul. 13. *Offenbach* társasága második előadásul : „*Une Demoiselle en Loterie*.” (Egy hölgy a lutriban.) és „*La chanson de Fortunio*.” (Fortunio dala.) A közönség ezuttal már nem iparkodott oly nyakra före, a színházba mint az első előadásra, mindön az általános bérlétszűnet és föl-emelt helyárak daczára is, a színház egészen megtelt. Desirée, kinek mind a két darabban volt szerepe, ügyes komikumával sokszor jóízű nevetésre faszította a közönséget; valódi francia elevésséggel játszott. Tostée, Fautin és Taffanel kisasszonyok énekeikkel tüntek ki. A „*La chanson de Fortunio*” különösen csinos operette, nem lenne hálátlan dolog színpadunkon állandóan meghonosítani, kivált ha színészeink hozzá még azon ritka könnyűséget és szabatosságot is elsajátítanák, mely e francia társulatnak egyik erős oldalát képezi. (Ugy halljuk, már tanulják is nálunk ez operettet.)

Vasárnap, jul. 14. *Offenbach* társulatának harmadik föllépteül : „*La polka des sabots*.” (A faczipók polkája) és „*Le mari a la porte*.” (Férj az ajtó előtt.) Ez utóbbi operettet a pesti közönség is kedvezőleg ismeri, érdekes volt tehát, összehasonlítást tenni a francia és magyar előadás közt, minnek folytán azon meggyőződésre jutottunk, hogy a mi színészeink is tudnak valamit, s hogy különösen Szerdahelyi igen ügyes színész.

Hétfő, jul. 15. „*Londoni arszlánok*.” Vigjáték 5 felv.

Kedd, jul. 16. *Offenbach* társulatának negyedik előadásul : „*Orphée aux enfers*.” (Orpheus az alvilágban.) A színház fuladásig megtelt. Legjobb akarat mellett sem fértünk be.

Szerda, jul. 17. *Offenbach* társulatának (ismét!) ötödik előadásul : „*La chanson de Fortunio*.” (Fortunio dala) és „*Titus et Bérénice*.” (Titus és Berenice.) Kevés közönség. Fortunio dala ismét nagyon tetszett.

Csütörtök, jul. 18. *Offenbach* társulatának hatodik előadásul : „*Le Pont des soupirs*.” (A sohajok hidja.)

Szerkesztői mondanivaló.

2711. *Görgeteg*. Erős S. —
2712. *Szakal*. Basilides J. és Tordas G. . . . . L. Sziveskedjenek önök kívánataikkal a lap tulajdonosához fordulni. Mi efféle dolgokba nem avatkozhatunk.
2713. *Galsa*. S. L. Az előfizetési pénz annak idejében Rózsavölgyi műkereskedésben átadott. Ott tessék a művet sürgetni.
2714. *Makó*. S. F. Az ajánlott vállalat, számításunk szerint, nem ígérne sikert. Uj művek, új összedílitás, új költségek — talán igen. Meggondoljuk.
2715. *Rittberg*. Cs. E. Egy más tudósító megelőzte.
2716. *Pozsony*. K. I. Derék külföldi barátjának levele hírlapi közlésre nem alkalmas. Rajta leszünk, hogy a megjelölt utak másikán lásson napvilágot.
2717. *Ószó 27-én 1861*. Igen sajnáljuk ön érzékenységét, igazabban : érzéltőségét. Hogyan bánthattuk volna mi a „személy”-t, midön csak egy rozsvers felett törtünk pálcát, melynek szerzője kiletéről fogalmunk sincs? A legbecsületesebb ember irhat rozsverset. De ne is sokat haragudjék ön, mert bizony kiadjuk ezt a legujabban küldött két verset is, melyek újra borzasztó prózák, p. o. ez a strófa :
„Szóval, az ember s élete
Egy oly rejtélyes, mely talány,
Mit megfejteni nincs s nem is volt,
S nem is lesz lény soha talán.”

A ki ily verset ír, az „nincs s nem is volt s nem is lesz soha talán” — poeta. (Notabene, a vers címe : „Ószó 27-én 1861.” Jelentjük, hogy azon nevezetes nap, melyen ön ama gondolatdús verset komponálta, folyó évi október 27-én lesz.) Hagyjunk békét egymásnak — ezen a téren!

2718. *Jolesva*. Stépan F. A két példány egyike meg lön szüntetve, s az 5 fnyai illetőség az 1862. évi január—júniusi folyamra jegyezve.

2719. *Nagy-Kanizsa*. H. Gy. A régi okiratot visszaküldjük. A tájképekre nézve akkor adhatnánk választ, ha látnók. Egyelőre nem kérjük azok sürgetését. A készlet feldolgozásán munkálódunk.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	◉ Nap- kelet nyug.	◉ Nap- kelet nyug.	◉ Hold- kelet nyug.
Julius	Julius (ó)	6. p. 6. p.	Ab R.	6. p. 6. p.	
21 Vasár.	F 9 Legsz.	F 8 Dán.	9 A 4 45 v.	4 26 7 44 14	7 30 3 28
22 Hétfő	Mária Magd.	Már. M.	10 Euphemia	4 28 7 43 15 Örmn	7 58 4 44
23 Kedd	Liborius p.	Liborius	11 Proklus	4 29 7 42 14	8 22 5 57
24 Szerda	Krisztina sz	Jolánth.	12 Gábor	4 3 7 41 17 Tekuf	8 42 7 10
25 Csütör.	Jakab ap.	Jakab	13 Aqvil.	4 31 7 39 18 Bujt l.	8 59 8 20
26 Péntek	Anna	Anna	14 Czírjék	4 32 7 39 19 (elal.)	9 16 9 27
27 Szomb.	Zoerard. And	Benedek	15 Athenag.	4 33 7 37 20 45. S.	9 36 10 32
Holdnegyed : ◉ Holdtölte 22-kén 1 óra 22 perczkor délután.					

TARTALOM.

Vázlatok a magyar viselet történetéből : Régi magyar hadsereg : I. Gyalogság (képpel). *Vizkelety Béla*. — Bessenyei György emlékezete. *Szél Farkas*. — Zápolya János király (olyt.) *Kövdry Mihály*. — A gömőri felső-garanvölgyi vasgyárak (foly., két képpel). — Az üstökösokról. *Dr. Bardecz Lajos*. — *Tárház* : Kakas Márton a színházban. — Falusi gondolatok a forráságban. *Mátis Ferencz*. — Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedés. Közintézetek, egyletek. Mi újság? Sakkjáték. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

Melléklet : Előfizetési felhívás „Az ideiglenes Törvénykezési Szabályokra.” (Ezen mű már megjelent.)

Felelős szerkesztő **Pákh Albert** : (lak. magyar-utca 1. sz.)

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok

1861. évi második félévi folyamából

teljes számú példányokkal folyvást szolgálhatunk.

Előfizetési ár : félévre 3 ft.

Csupán a Vasárnapi Ujságra félévre 3 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságokra félévre 2 ft. 50 kr.

Kiadó-tulajdonos **Heckenast Gusztáv**. — Nyomatja **Lauderer és Heckenast**, egyetem-utca 4. szám alatt Pesten 1861.

Pest, julius 28-án 1861.

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrétben 1 1/4 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai uton külön a Vasárnapi Ujságra félévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. újpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 3. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztőségi szállás : magyar-utca 1. szám.)

A gömőri felső-garanvölgyi vasgyárak és azok igazgatója.

(Vége.)

Eddigi közléseinkben röviden ismertettük e nevezetes hazai ipartelep egyes gyárműveit s előadtuk azok termelési képességét. A nevezetesebb gyárak épületeit rajzokban is bemutatattuk, mikhez számunkban még hozzá adjuk a *zlatnói rudvas-hengergyár* rajzát, melynek leírása mult számunkban foglaltatik. — Mint már multkor megjegyeztük, nem fejezhetnők be méltóbban ez ismertetésünket, mint ha olvasóinkat azon érdeműs hazánkfíval, ki mintegy 20 év óta ez ipartelep élén áll, szintén megismertetjük.

A herczeg Coburgféle gömőri vasgyárak jelenlegi igazgatója *Gömőry János*, egy, az ipar terén vállalkozási szellemmel bíró felső-magyarországi régi család ivadéka. Született 1813-ban Cset-

neken, Gömörmegyében, hol nagyatyja s atya rézhámorok és vasművek tulajdonosai voltak. A vasipar iránti vonzalom bizonyosan már korán fejlődhetett ki benne, mert bár iskolai tanulmányai folytán más életpályára készült, minden mást abban hagyott s a vasipar lön határozott irányra egész tevékenységének. *Rozsnyó*, *Pozsony*, *Eperjes* iskoláiban a gymnásiumi s jogi tanfolyamot, *Magyar-Ovár* intézetében a gazdaságot végzé ugyan, azonban midön önállóan az élet terére lépett, e tanulmányait egyenként félretéve, s midön 1842-ben a jelenlegi birtokos atya, herczeg Coburg-Koháry Ferdinánd gömőri vasgyára igazgatójának fontos állomásával megkínálta: bizva magy. élet-revalóságában, kitartásában és tehetségében, s elhagyván addigi ügyvédi pályáját, az ajánlatot elfogadá. S bár szoros értelemben véve, e szakot tüzetesen nem tanulmányozá: hozott magával erélyt és adminisztratív tapintatot s az idő bebizonyítá, hogy e kiterjedt

GÖMÖRY JÁNOS, vasgyár-igazgató.

iparvállalatot jobb kezekre bizni nem lehetett volna. Mielőtt ez állás elfoglalta volna, az iskolai tanfolyamok bevégezése után, ügyvédi és gazdasági gyakorlatokkal foglalkozott. Joggyakorlaton volt *Eperjesen* idősb *Pulszky Ferencz*nél, ki *Coburg herczeg* teljhatalmazottja volt s *Rozsnyón Szontagh Lajos*nál; később a herczeg költségén, gazdasági tapasztalások szerzése végett *Németországot* utazta be, s midön haza érkezett, az akkor *Rozsnyón* fennállott herczegi jószágigazgatóságánál segéd lett.

Midön *Gömőry János* 1842-ben a garanvölgyi vasgyárak igazgatóságát átvette, akkor azok szomorú állapotban tengődtek. Az anyagkészlet teljesen hiányzott; vasércben, szénben nagy volt a szükség; a gyárakat roppant adósság terhelé; nagy baj volt a sok részben idegen származású tisztviselők versengése. Ezek rosz szemmel nézték az új igazgató kinevezését is, ki szerintök, okosabban cselekszik vala, ha ügyvédi gyakorlatánál marad, mint hogy átveszi oly gyárak vezetését, melyekhez, mint öök hitték, semmit sem ért a magyar táblabíró.

Azonban idő és tapasztalás csakhamar meghazudtolá e bizalmatlankodásokat. Rövid idő mulva új élet ébredt a pangó gyárüzletben, rend és pontosság lépett az előbbi hanyag kezelés helyébe s a szerző és adminisztratív tehetségekkel bíró új igazgató szeme meglátá mindezt a hiányokat, miket azelőtt teljes technikai képzettséggel bíró, idegen származású elődjei alig vévénék észre. A vasgyárak letisztították terhelő adósságaikat, sőt nem sokára tiszta hasznot eredményeztek; mindenirányban javítások, új építkezések merültek fel, általában lépést igyekezett tartani az új igazgató a kor szellemével, az ipar és kereskedés növekedő kívánalmaival, minnek következménye az lön, hogy a vasgyárak nem sokára Magyarorszag legelső ipartelepei közé tartozának s azok maradtak mai napig is.

Ezen felső-garanvölgyi vasgyárak, valamint a szintén Coburg herceg birtokához tartozó szomszéd sztraczenai és káposztafalvi vasipartelepnek valóban legnagyobb mértékben Gömör Jánosnak köszönhetik felvirágzásukat. Azonban elismeréssel kell megemléznünk, hogy az ő tevékenysége nem szorított csupán a felügyelete alá bízott hercegi gyárakra; Gömör János a hazai ipar terén szélesebb körökben is szerzett érdemeket. Mindenütt nyomaira akadunk munkásságának, hol újabb időkben a magyar vasipar érdeke fenforgott. A közelebbi években fölmerült vasvám kérdésében nagy munkásságot fejtett ki, s több ízben volt küldöttségek tagja, melyek a hazai vasipar érdekében Bécsben, az önkényesen eljáró osztrák miniszterek elé terjeszték sérelmeiket. A „felső-magyarországi vasgyáregylet” benne tiszteli másodlökét s a legközelebbi célba vett „magyar északi vaspálya-társaság”-nak is egyik biztómányi tagja.

Végre még csak annyit, hogy Gömör János, hivatásának szűkebb körében is sikerteljesen működik s legközelebbi környezetének, az alá rendelt tisztviselőségnek teljes tiszteletét s bizalmát bírja. Neki köszönhetnek a vasgyári munkások egy nyugdíjintézetet is, mely őket öreg korukban az inség és nyomor ellen védi. Ő állította fel a vasgyári munkások gyermekei számára azon 3 iskolát, melyek hatása az újabb nemzedék értelmi tehetségein már is észrevehető. A tisztviselők évdíjainak rendezése s nagyobbítása szintén az ő közbenjárásának műve s ő neki köszönhető a polihellai kaszinó életbelépése is, melyben az elszórt vasgyárak tisztviselői szabad óráikban magyar szellemű központot s szellemi életet találnak. Bár a hazai ipar még mindig elhanyagolt mezején minél több ily derék magyart tudnánk felmutatni! Igen kívánatos, hogy hazánkfiában végre ez irányban is minél hatalmasabban működjenek az „ész, erő és akarat”!

Látalak már...

Látalak már szép hazám, szabadnak,
Lánczod törve melletted hevert.
Szent öröme magarszóptá dálnok
Dagaszta már benned e kebelt!

Láttam futni ellenid csoportját,
Mint a felhőt, ha szélvész veri.
Harczidon, a hervadó borostyánt,
Láttam ifju-zölden lengeni.

Régen volt... hisz még a gyermekévek
Fel-feltűnő szép emléke ez!
De, utána — akár merre lépek —
Szívem, lelkem most is epedez...

Láttam aztán hosszú szenvedésed,
Hordtad a bú özvegyfátyolát,
Vártál szob kort, de csak késett, késett,
Távórlól sem mutató magát.

És hullattunk szent földre könyvet,
Könyvet és vért, mely vegyülve volt.
Igaz Isten, büntesd meg a szörnyet,
Annyi átkot reánk a ki szórt!...

Fáj a lelkem, ... Oh ne kérdezzétek:
Mily nagyon fáj, meg nem mondhatom.
Sok van olyan, mit mélyebben értek,
Mint hogy szava lenne ajkamon!

Mikor nőttek, oh hon! szenvedésid;
Türelem lón néped kenyere...
S ime, még a szenvedés erősít,
A helyét, hogy kimeritene.

Ime, a lenyügöző láncz rajtad
Egyetértés kapcsa lesz legott,
És a honfi a reménynek helyét ad
Szívében, hol már csak bú lakott.

Ime, lassan oszlik a sötétség,
Majd csak lehull régi gyászruhád...
Igen, igen, ebben semmi kétség,
Szébb jövő néz valahára rád!

30-ik-évk

Üdvözölni vágyunk, szép szabadság,
Látogasd meg újra e hazát.
Kik születnek, képed hadd láthassák,
Üldözött, de legjobb népbarát!

Jöjj, repülj már, réglátott testvérünk,
Szívünkben foglalj lakhelyet.
Hadd esköljünk arcod, a kik élünk,
S kik meghalnak — élj sirjok felett!

Legyen e hon fényes, erős várád,
Mit nem dönt le földingás, vihar,
Itt találjon minden jövő század,
S hagyjon itten a midőn kihál...

Legyen e hon bámultabb, mint egykor,
S benne a nép boldog mindenütt;
Tartsd mindig e mesés aranykor,
Mig a világ végörája üt.

Soós Miklós.

Zápolya János király.

Korrajz, írta KÖVÁRI MIHÁLY.

(Folytatás.)

IV.

Harmadik párt alakul. Ferdinánd a szultánnal békére lép. Gritti sereggel Erdélyre jár, Cibakot megöleti. Az erdélyiek ezért felkelnek. Gritti Medgyesre menekül. Kiveszik, meggyilkolják. János király Ferdinánddal békét tervez. A béke elmarad. A harc ismét kitor.

Mig Rogendorf Budát ostromolta, a két király képviselői által szó- és tollharcot is folytatá Posenben. Ferdinándot Zápolya kikötéséből idegennevű férfiak személyesíték, Zápolya részéről többek közt Verbőczy és Laski volt jelen. Azonban eredményt e kísérlet sem mutathatott. Hasztalan hordák fel okaikat, hasztalan pazarlá Verbőczy lángszóknoklatát; mit mindkét fél utasításul vett, egyikök sem tud rábészélni a másikat, hogy a két király közül valamelyik az ellenkirály részére annak haláláig lemondjon. Az egyezkedésnek csak annyi következménye lön, hogy egy évi fegyverszünet létrehozása tevébe vétetett.

De a szultán, kinek bejegyzését a fegyvernyugváshoz meg kelle nyerniök, Ferdinánddal feszült viszonyban állt... Ferdinánd Szolimánhoz még Buda ostroma alatt követeket küldött, ha tán sikerülne évi adó ígérete mellett békét eszközölni, s János király megbuktatásával Magyarországot egészen kinyerni a Portától. A szultán azonban azt válaszolá: hogy Magyarországot mint hódítványát annak ajándékozhatja ugyan, a kinek tetszik, de azt már „Janus kral”-nak adta. S ha Ferdinánd barátságát keresi, mért írja magát Magyarországi királyának; az nem vezet barátságához... Megértvén Buda ostrom alatt létét, haragra lobbant, Ferdinánd köveit letartóztatta s csak Buda felszabadulása után bocsátotta el.

S Ferdinánd e lépésével kitünt, hogy mivel János királyt szerette yadolni, a török barátságot maga is ohajtotta volna...

Év év után telt, béke s fegyverszünet még mind nem vala, pedig nagy szüksége lett volna rá a szerencsétlen hazának... A folytonos harc, örök táborozás elszegényíté a hont. A mohácsi vesztésen még mind nem okult, a nemzet „török” és „német” párttra szakadt. Minden csatában, minden kardcsapással saját vériünk patakzott. S másfelől — a krónika szavaival — a két király között való nagy háborúság, visszavonás és pártolás miatt az országnak teljességgel való romlása és veszedelme történék a töröktől...

Pihenni vágyott a kifáradt nemzet. S hogy a viszálynak valahára vége szakadjon, egy rész pártot alakítva eszközökről kezdte gondolkozni. A kimerültség minden előítéletet, irtózatot félredobott velök, csakhogy nyugalmat szerezhessenek. S az új pártbeliek, kiket Perényi Péternek kívül Batthyány Ferencz horvát bán, Török Bálint, Pekri Lajos, Báthori György s több püspök és főur képezett, s kikhez a sem Zápolya, sem Ferdinánd által nem gyámoltott horvátok és később Nádasdi Tamásék is csatlakoztak — elhatározzák, hogy mindkét viszálkodó királyról lemondva, évi adó ígérete mellett török véduralom alá bocsássák az országot. E végre 1531. máj. 19-re Veszprémben gyűlést hirdettek. Felhívó körlevelekben ott állt: Atyáink egysége s összetartása szerezte s tartotta fenn a hazát — jelenben is csak egység mentheti azt meg. Tervök kivitelére Ibrahim nagyvezért ajándékokkal halmozták, hogy a szultánt részökre nyerje.

Mindkét király megdöbönt e váratlan törekvés hallatán. Egy-más ellen emelkedő kardjok lehanyatlott, s a kitörni készülő tűz elfojtására siettek. Gyórs felléptök az új pártot annyira zavarba hozta, hogy a veszprémi gyűlésből, mondhatni, semmi sem lett.

De a viszálkodó felekre e fellépés még sem vala hatás nélküli. Intőjélt láttak abban a békülésre. Hozzá is fogtak, s kettőzött sürgetésök a Portánál azt eredményezte, hogy a rég ohajtott egy évi fegyverszünet 1532. május 9-ig tartólag létrejött.

Zápolya, talán hogy az új párt feleledésétől magát jövőre biztosítsa, Grittit, ki a hon véduralom alá helyezése elvét különös előszeretettel pártolá, lekenyerezni igyekezett: e végből őt az eddigi kincstárnoki rangból Magyarhon és Erdély fő kormányzójává emelte.

Megfontolatlan lépés, mert az idegen férfi kormányra emelésében a nemzet ismét alkotmánytapodást látott.

A kötött fegyverszünetet békealkudozásra kívánta használni a két király. A biztosok Pozsonyban egyezkedéshez kezdtek, de ez alkalommal is mindkét fél lemondásra törekedett birni a másikat — igyekeztek meghiusult. Ismét ott álltak, hol kezdetben.

Erre Szolimán ismét Magyarhonba jö. Előhadat, mely 8000-ből állott, Gritti vezette. Egyenesen Bécsnek tartott, de nem szállta meg. Megfordult, hazament. S bár mint barát járta be az országot, körmei mégis vért fakasztottak...

A két király átlátta, ha a békéltető Szolimán még pár ily látogatást tesz — utána nem lesz, miért viszálkodjanak. Ez okból, hogy azalatt békét eszközöljenek, az egy évi kitalt fegyverszünetet négy óra megújíták. Érdekes, hogy a feltételek közt az is ott áll: hogy mindenik fél adja ki katonáinak a zsoldot, hogy azok a föld népét ne fosztogassák... A megyék azt tartásák királyuknak, kit a főispán annak ismer...

A békebiztosok tehát 1533. február 7-én újból munkálathoz kezdenek. Azonban mialatt tanácskoznak, hire jött, hogy mit Ferdinánd eddig mind hasztalanul kísértett, követének Zárai Jeromosnak sikerült: a szultán hajlandóságát a vele kötendő békére megnyerni.

János király látva Ferdinándnak ily kétfelé kapkodását, képviselőit Pozsonyból visszahíváta. S az egyezkedés ismét siker nélkül szakadt meg.

Ferdinánd követe ezalatt, Szolimánnak különösen azon kívánságát hozta, hogy Ferdinánd hódolatjelül Esztergom kulesát, mint az általa birt Magyarhon jelvényét küldje hozzá... S Ferdinánd, a tiltakozó magyar uraknak azt felelvén, hogy mást csináltatni könnyű, a kulcsot Zárai kezébe adta, ki azt a szultán lábához tévé.

S tetszett a sorsnak, Zápolya török kegybe fogadtatásának körülményeit nagyreszben megújítani. Zárai Jeromos Ferdinánd részére ép azon utakon jutott célhoz, melyeken egykor Laski Jeromos. Grittit és Ibrahimot ép úgy meg tudta nyerni. S most is e két férfi eszközlé ki, hogy a szultán jun. 13-án Ferdinándot barátjának, testvérének fogadta.

Zápolyára nézve roppant horderejű esemény: A szultánnak e léptével kezdődött köztük a viszony feszülni... Az ellenpárt, ki a török pusztításoknak Zápolyát veté vala okul, most már teljesen megezáfolva érezte magát. Átlátta, ha vádat lehet emelni, az csak annyiban illeti Zápolyát, hogy évi adó-ígéret nélkül is hamarabb megnyerte a török barátságot, mint Ferdinánd...

Azonban Ferdinánd, ki a szultán kegyén előre is fényes álmokba ringatá magát, csakhamar hideg valóra ébredt. A béke megerősítésére Konstantinápolyba küldött követét azon reményvel bocsátá utnak, hogy most már Magyarország János király kezén levő részét is kinyerheti a szultántól. De az általa leköteltetett Ibrahim a perzsa háboru miatt távol levén, a követet Gritti fogadta — a tán nem eléggé megnyert férfi a szultántól azon válsaszt hozá, hogy Ferdinánddal nem mint magyar, hanem mint római királylyal kötötték békét. Magyarország János királyé marad, mert Szolimán azt egyszer már neki adta. Hanem ha a két király Magyarországot felett némi egységre lép, helybenhagyását reáadandja. Sőt e végre közbenjáról maga Gritti ki is van nevezve.

Elmult az év. — S a következő 1534. egy érdekes epizódot szö előadásunk folyamába, mint a melyben jogainak tiprásaért egy nemzet haragja gyult fel s boszulta meg magát.

Az új esztendő azon hírrel köszöntött be, hogy Gritti megbízatása folytán Magyarhonba készül, hogy a két király közt békét eszközöljön. De a báránybőr alól kilátszottak a farkaskörmek: s

azon gyanu kezdett terjedni, hogy a szultán kegyencének nem kevesebb a célja, mint hogy a két király bukta önfejére tegye a koronát, a főméltóságokat híveivel töltse be...

Gritti, hogy szerepében annál fényesebben lépjen fel, nagyobb fiát, Antal, Budáról elébe jömi parancsolja. Az márt. 1-én lovas-kisérettel le is indul. Később Dóczy János is csatlakozott. Tördán gyűlést tartva, Erdély rendéit végzésileg a beérkezendő Gritti eléjébe rendelik.

Erre jun. 18-án Gritti kiindult Konstantinápolyból. Erdélybe jött, Brassó táján, a bodzai szoroson, hol fia fogadta erdélyi főurakkal. A fő kormányzó zágyva kíséretét olasz, görög, zsidó és török képezé. Oly mészés fénynyel érkezett, hogy csak a sátrakat s podgyaszt 100 rabszolga, 98 tevé s 30 öszvér vivé, mint valami kényur után.

Brassó mellett megáll. Sátrai egész táborát képeznek. Imén parancsolja az országnak, hogy hódolatra siessen.

A tisztelgők közt Majláth István volt az első; utána Laski jött, a czimleges erdélyi vajda. Végre Cibak Inre fényben, mint Erdély helytartójához illet, mint ki több vár ura s püspöki zászlós ur vala.

Cibak, tudva hogy Gritti mily érzellemmel van iránta, miután egy volt azok közül, kik fő kormányzósága ellen szavaztak, hogy a boszuvágyó olasz vért lecsendesítse, fényes ajándékokat küldte Grittinek, maga pedig Felmernél vonatta fel sátrát.

A három férfi, Gritti, Majláth és Cibak között, kikben a török, német és nemzeti párt volt képviselve — szélcsend állt be. Mindenki aggálylyal várta a következt... A kitörni készülő viharok Gritti jelölé utat; egy ebédnél fővegét lekapva ezt mondván: miután egy főveg két főt nem fedezhet, egyiknek bukni kell.

Gritti hívei, Dóczy és Batthyány átérték a jelvényes kifejezést. Aug. 10-én ürügy alatt pár száz főnyi csapattal Felmerhez sietnek, hol Cibak állomásozott.

Éj vala. Cibak kísérete szerte a faluban, maga a sátorban egyedül, álomba merülve. A mi vézről sem álmódó honfi egyszer csak arra ébred, hogy sátra Gritti embereivel van tele, kik reá törni készülnek. Kardot ragad s bár hősileg védé magát, kardcsapások alatt vértett el.

A független nemzetiségi pártfőnök fejét másnap Gritti elé viték, ki magyar urak környezetében ült sátra előtt. A fő kormányzó, kinek elve volt, hogy vérontás nélkül kormányozni lehetetlen, a véres fő látásán nem titkolhatja kárörömét. Azonban végig tekintve a főurak sötétülő arcain, magába száll, menti magát, hogy életét Cibaknak nem kívánta. S midőn másnapra virradólag az erdélyi urak elhagyák, a nemes fő papoknak adatja át, hogy eltemessék. Maga pedig sietve szedé sátorfáját, hogy tovább haladjon.

Minden hiába. Cibak meggyilkoltatásának hire villámként repülé be a hazát... Nyílt titok levén, hogy Gritti a török számára jött elfoglalni a hont: Cibakban mindenki a függetlenség-érti küzdelem egyik bajnokát látta elvérzeni, a közös eszméérti közös boszu a pártokat kibékíté s nemsokára tekintélyes sereg indult a hon ellensége ellen.

Gritti látva a feje fölé tornyosuló vést, megijed. Sietve ir a szendrői basa s két oláhországi vajdának, hogy segélyre jöjenek — s addig Medgyesre ront be.

A Gritti fölhívására Péter moldvai vajdán kívül még fület sem mozdítá senki. Ez jött — de csak, hogy nevelje a Medgyest ostromló erdélyi tábor, mely így majd 40,000-re szaporodott.

Az ostrom megújult. Grittire balsorsa mindent rázuditott. Maga lázban szenved! A városbeliek kezét fogva a magyarokkal. Belől kívül ellenség által környezve.

Végre a falakon rés támad. A magyarok behatolnak. Gritti menekülne, de a vajda emberei elfogják s az erdélyi vezérek elé viszik...

Hasztalanul lépett fel Gritti a szultán nevében, hasztalan mutatá fel megbízó levelét s ígért végre 200,000 arany váltásdíj — a nép fejért fejét kívánt: s Gritti Cibakért sept. 28-án halállal lakolt...

Zápolya a történetek Váradról nézte, s bár Gritti segélyre szólítá vala, átlátva, hogy itt a nép szava Isten szava — télenli maradt. Nemesak, hanem a hozzá pártolt Majláth Istvánt, Gritti főmegbuktatóját Laski helyébe erdélyi vajdaságra emelte.

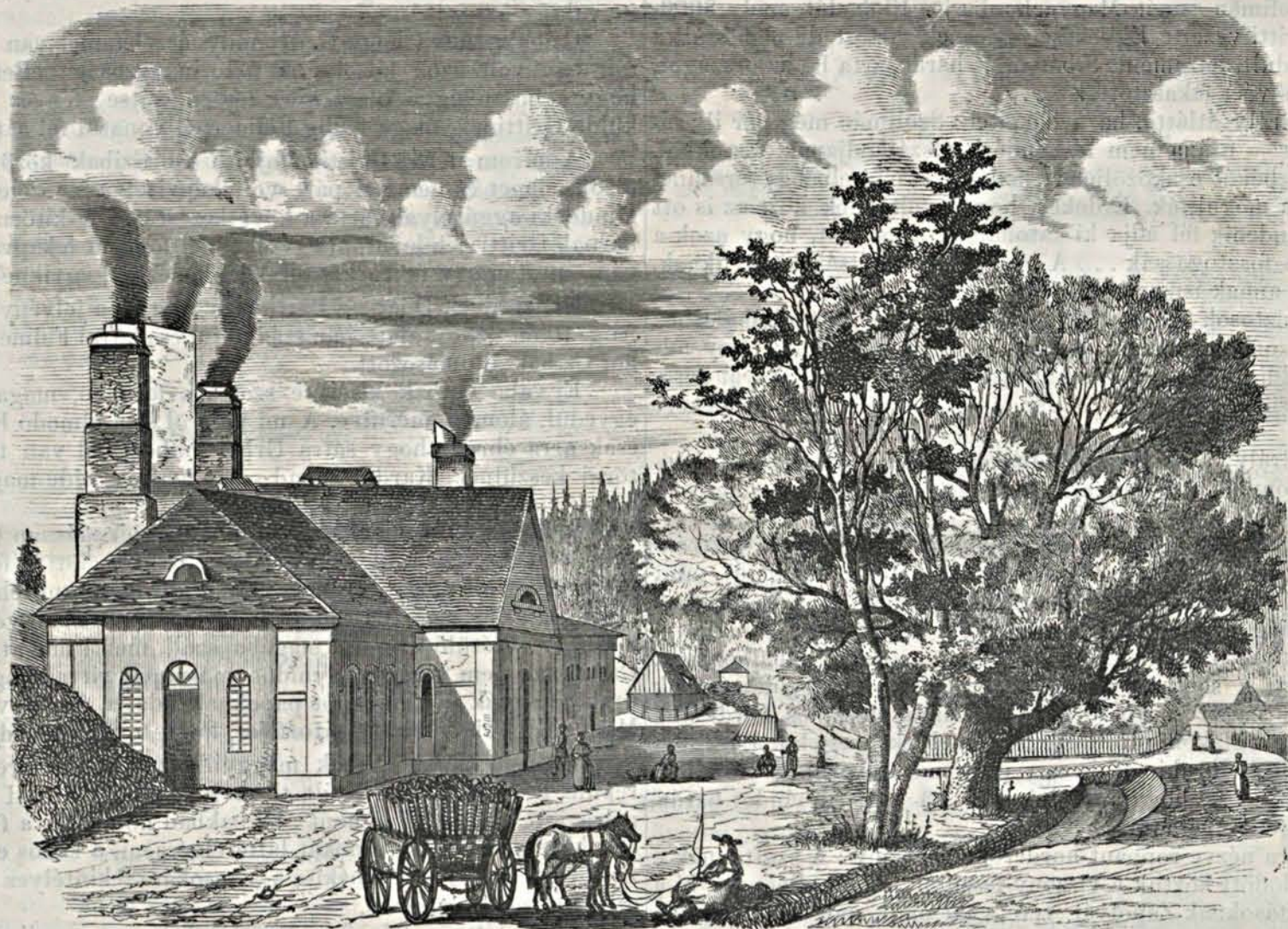
Zápolya e tettével odadobá magát a szultán kitorhető harag

jának, de másfelől nyert, minthogy ezáltal a töle idegenkedő Dél-Erdélyt is pártjára vonta.

Ferdinánd ezalatt halászni kezdett a zavarban . . . Most már bizton hívé, hogy a szultántól kinyerheti Magyarországot . . . A szultánhoz követeket küldött, kik Gritti megöletéséért János királyt gyanúsíták. A szultán, hogy meggyőződést szerezzen s Gritti kincseit egybeszedesse, Junisz béget Magyarhonba küldé.

Ferdinánd nem kételkedett, hogy a szultán haragja el fogja érni Zápolyát. A Gritti megölésére kezét nyújtott Péter moldvai vajdát, a törökkel ijesztgetvén, sikerült részére nyerni, miért Erdélyben Csicsó, Küküllő s Bálványosvárt és Beszterczét részéről is neki adományozta. S hogy a Gritti kincseiből semmit sem kapott Junisz bég János királyt a szultán kegyvesztésével fenyegeté : e körülmények következtében Ferdinánd annyira elbizakodott, hogy Magyarország alkotmányos élete kiirtását nyílt czélul tűzve, az ecsedi Báthori István halálával megürült nádori méltóságra táborkot akart emelni.

Hangyabolyba markolt; mert e tetteért még saját pártja is

Gömöri felső-garanvölgyi vasgyárak : IV. Zlatnói rúdvas-hengergyár.

oly izgatottságra jött, hogy Ferdinánd csak is országgyűléssel orvosolható a bajt. A Pozsonyba nov. 19-re hirdetett országgyűlés megnyílt, melyben azonkívül, hogy Ferdinándnak saját hada fékentartására hozott törvényekiket kelle megerősítenie, többek közt azt is határozatba iktaták, hogy magyar tanácsosai nélkül Magyarország felett Szolimán- és János királylyal ne alkudozhassék. Külföldi tisztviselőitől származott rendeletek érvénytelen ne bírjanak. S végre a külföldi várnagyok és vártsiztek helyébe, mi-helyt lehet, magyarokat tegyen . . .

Hogy János király a török boszútól valójában tartott, mutatja az, hogy Ferdinánddal okvetetlen békét ohajtott. E czélból feltételeket írtak össze, melyekben késznek nyilatkozik Magyar- és Erdélyországról Ferdinánd, Buda- és Temesvárról a szultán részére lemondani, magának csupán Felsőmagyarországot Szepesi herceg czím alatt tartván meg. — Alig jártak túl a határon követői a békepontokkal : János király bánni kezdé hirtelenkedését; mert aközben Majláth az addig mind ellentállott Szebent bevette, Bálványosvárt a hűtelen Péter vajdától visszafoglalta — s így János király Erdélyt csaknem egészen magáénak mondhatta.

Igy változván a körülmények, Zápolya csak örvendhetett, midőn hallá a hirt, hogy Ferdinánd a békétárgyalást, azt a János kir. udvarába tevén át, elhalasztá — főleg midőn azon ohajtott szerencse is elérte, hogy a portára küldött engesztelő követek ajándékai oly hatást eszközölnek, hogy a szultán fővezérét Ibráhimot, Gritti bűnrészesének találván, 1536. márt. 15-én megfojtatá, s irataiból Gritti ármánya kiderülvén, János király irányában kiengesztelődött.

Ily előzmények után kezdődött meg a két király közt a békealkudozás. Melyhez, hogy János királynak nem sok kedve volt, képzelhető, miután az egyezkedést mindjárt az első pontnál megállítá. Ugyanis Ferdinánd Budát saját oltalmába kívánta, de Zápolya annak megvédésére a szultán ellenében nem tartá őt elég erősnek, s így a Ferdinánd képviselője, Wese János, lundeni érsek, eredmény nélkül lön kénytelen haza menni.

A tollat tehát ismét kard eserélte fel. Ferdinánd kezdeményezett. Békebiztosra még utra sem kélt, seregével Bánfi Boldizsár már Szatmár alatt állt, azt bevette és felgyújtotta. Azonban nem sokáig

birhatá, mert Zápolya vezére, Kún Kocsárd, bár élte árán, azt ismét visszaszerzé.

Változó szerencsével folyt a harc. Zápolya míg egyfelől az al nyer, hogy Kassa, Tálja, Makovicza kezére kerül, másrésről Eperjesnél csatákat vesz.

Az 1537-ik esztendő ép oly sikertelen. Ferdinánd a januárban Pozsonyban tartott országgyűlésen, azon 10 év óta használt ígérettel, hogy személyesen áll a had élére, a rendekkel ismét szép összeg pénzt és haderőt szavaztat meg . . . A háboru kitör. Ferdinánd részéről Ebersdorfer és Fels Lenárd a tábornok. Szemben velök Zápolya, s a vezéri szerepet vállalt Martinuzzi. Most ez, majd amaz nyer. János király Tokajt májusban elfoglalja, szeptemberben újra elvesztí . . . A szerencse ekközben János királytól pártolni kezd. Ferdinánd vezérei Sóvárt, Sebest, Sározt, Regéczet, Tályát, Kapit, Boldogköt, Makoviczát elfoglalják. A győzelem már-már Ferdinánd kezében — midőn érkezik a hír, hogy Katzianer János fővezére alatt állt 25,000-nyi válogatott seregét, Eszék táján, a Zápolyát segélyző szendrői basa semmivé tette.

A mérleg ismét a régi egyenlő állást foglalta el . . . (Vége köv.)

A berlini új városház.

(Alapkőve letéetett 1861. június 11-kén.)

Hazánkban az építészeti kedv és szellem napjainkban tetemes lendületet nyervén, a jelen időt alkalmasnak véltük arra, hogy lapunkban a külföldi építészeti jelebb műveiből egyet-egyet olvasóinknak időnkint bemutassunk.

Azon nevezetesebb épületek közt, melyek ujabbban a nagyobb német városokban részint létrejöttek, részint épülőfélben vannak, bizonyára tekintélyes helyet foglal el a berlini új városház, mely a terv szerint mintegy hat év alatt, tehát 1867-ben fog teljesen elkészülni.

Miután az előmunkálatok két év alatt befejeztettek, f. é. jun. 11-kén végbement az alapkö ünnepélyes letétele. E célra az egész háztelek emelvényekkel és árboczokkal vétetett körül, melyek gazdag virágdiszítványokkal és koszorúkkal valának egymással összekapcsolva. Azon árok előtt,

stb. egy légmentesen készített szekrénybe zártak, mely aztán az árokba letéetett.

Az első három kalapácsütést a király tette. Az uralkodó levette fővegét s így szólt : „Isten áldása mellett minden sikerül; áldja meg ő ez épületet, s engedje, hogy belőle ó-porosz polgári érület, ó-porosz polgárerény származzék.“ Ezután a királyné, a trónörökös és trónörökös, a miniszterek stb. tettek néhány kalapácsütést. Most a fölszentelési egyházi szertartás következett, mely után a városi küldöttség vezetője köszönetet mondott a királynak, a királyi családnak és mindazoknak, kik az ünnepélyben résztvettek.

A városház, melynek tervezett főhomlokzata képünkön látható, tiszta római stylben, két emeletre s 85 lábnyi magasságra fog építtetni. Az épület közepén a főbejárat fölé, négyszögű torony emeltetik, melynek szélessége 35—40 láb, magassága pedig (a 85 lábón fölül) mintegy 140 láb leandlappal tetőzettel; ehhez négy előreálló nyolcszögű vezet föl, melyek mindegyike oszlopsorral lesz ellátva. Az egész épület szögletei keskeny erkélye,

A berlini új városház.

melybe az alapkö leteendő volt, egy baldachin állt, s ez alatt egy óriási állvány a király számára.

Az egész elrendezés nagyszerű és kellemes benyomást tett, mely azonban egy erős záporosó által nem kis mértékben lön megzavarva. De e kellemetlen körülmény nem tartóztatá vissza a nép ezreit a helyszínen való megjelenéstől, sem a királyt, a királynét s a koronaörökös, kik magas jelenlétükkel szintén megtisztelék az ünnepélyt. Ezeken kívül jelen voltak a miniszterek, s a többi legfőbb államhivatalnokok, a katonai és polgári hatóságok főnökei, a községi hatóságok testületileg, minden vallásu papok, a különféle testületek küldöttségileg, minden egyes küldöttség tiz tagból állván saját zászlóik alatt; mely utóbbiak különösen emelték az ünnepély fényét.

Az ünnepély karénnel nyílt meg, mely után a főpolgármester beszédet tartott, előadván Berlin városának és eddigi városházainak történetét és viszontagságait. Erre felolvastott az alapkö letétele fölött kiadott okirat, és ez, valamint a többi emléktárgyak, u. m. emlékérmek, hirlapok

ket képezendnek. Az épület belsejében a czélszerűség az aesthetikai széppel lesz párosítva. Ez utóbbi tekintetben a főszű egy pompás lépcsőterre lesz fektetve, hova mindjárt a főbejárástól lehet jutni. Földszint lesznek a hivatalszobák, s a bejárástól jobbra a könyvtár és a többi képvisleti helyiségek, melyek az egész homlokzatot elfoglalják s mind a két emeleten át felvittek, így egy ünnepélyes terem, a könyvtár, egy nagyszerű ülésterem, mely felülről nyer világosságot stb. Belül egy nagy és három kisebb udvara lesz, egy átjárattal az egész épületen. Földszint egy nagyszerű pincézti is építenek, mely ki fog béreltetni. Az egész épület boltozva lesz, igen csekély gerendázat kivételével.

A terv készítője Wäsemann. A hirdetett pályázatra számos terv érkezett be, melyek közül azonban egy sem találtott alkalmasnak a kivételre, mert a pályázók nem ismervén a helyviszonyokat, terveik készítésénél egy nem létező szabad tért tartottak szemelőtt.

Ez új városház, ha elkészül, nemcsak a porosz fővárosnak szolgálnak díszül, de bizton számíthatni Németország legnevezetesebb épületei közé.

A vaspar hazánkban.

SZONTAGH PÁLTÓL.

Természetesnek látszik itt az a második kérdés: hogy hát, ha nem képes a honi ipar a vasat oly áron adni, mint a külföld, nem volna-e jobb, az a körül foglalkozókat, (kiknek száma Magyarországon a Bánsággal m. e. 8000 főre rúg, közel 40 ezer családdal) más iparágakra utasítani, avagy kapálni s kaszálni külföldön; és vajjon igazságos-e? hogy az állam felállított védvámait miatt, a közönség a vas fontját 3 král drágábban fizesse, mint azt az angoloktól különben vehetné? el nem vitázható lévén azon elv: hogy ott kell venni, ahol olcsóbb. Vizsgáljuk hát, hogy voltaképpen hol olcsóbb a vas, és támaszkodhatunk-e reá?

Az angol vas termelése az egész világon a legolcsóbb, de azért nem árulják azt olcsón, ha drágábban eladhatják, mutatja azt legjobban a glasgowi vas-árjegyzék, mely némely időben rövid idők között 1 ft. 12 król — 3 ft. 95 kra, s így több mint háromszoros árra felugrott. Olcsón csak akkor adják, mikor kelendősége nincs, ilyenkor összeszólalkoznak a skót vasgyár-birtokosok, a kik havonként szoktak Glasgow városában összejönni s a vasárakat megszabni, hogy a belföldi versenyés enyhítésére s a további árcsökkenések meggátlására végett, készítményök egy részét valamely külföldi piacra fogják vinni s ott az illető országbeli termelőket minden áron kiszorítani. Ily manővereket már gyakran vittek végbe az amerikai, az 1836—1843-ik években a porosz s legújában az ausztriai vasipar ellenében. Hivatalos angol beismerés szerint voltak esetek, a hol üzleti rossz időkben egyes vasgyár-birtokosok készítményöket áron alúl adván, néhány év alatt 3—4 millió forint önkéntes veszteségnek vetették magokat alá, csak azért, hogy a külföldi vasipar a versenyés teréről kiszorítván, azután, midőn az árak ismét emelkedtek, nagyszerű nyereséges üzletet tehessenek, mielőtt a tönkre juttatott országbeli ipar újra feléledni, s a feleslegzett áratok némileg mérsékelni képes lett volna. „A nagy töké,“ így folytatja az érdeklött angol hivatalos jelentés — ha szabad így mondani, a hadi élet „nagy műszerei a külső országok versenyő töké ellen, s a még fenlévő műszerek leglényegesebbjei, a mivel gyári téren *fensőségünket* fentarthatjuk; a többi elemek: mint olcsó munkabér, nyersanyagbeli bőség, közlekedési eszközök s alkalmas munkások, idő folyatával könnyen kiegyenlíthetők.“ A gyakorlati angolok iparbeli *fensőségök* érdekében semmi áldozatot nem sokallanak, mert igen jól tudják, hogy az ipar és kereskedelem teremtője a *pénz*, s hogy mai világban ez az egyedüli hatalom.

Ha tehát megszüntetnők vasiparunkat s az olcsón termelt angol vasra bizakodnánk — azt gondoljuk-e: hogy nekünk az angolok azt nagylelkűségből egy garassal olcsóbban fogják adni, ha kilesték, hogy kétszeres áron is, rájok vagyunk szorulva? Nagy higvelejtés volna, azt rólok feltenni akarni; mért adják hát olcsón néha? azért, mert a honi ipar versenyez velök, egyenesen és egyedül a honi iparnak kell azt köszönni; engedjük azt tönkre juttatni, mindjárt meglátnók (a mint azt más országoknak már volt alkalomok sajnos tapasztalni) hogy rövid idő alatt sokkal drágább lesz az angol rozsvas, mint bármikor volt a honi jó készítmény.

De hátha még azon külfölddel, melynek feladatait engednők, hogy minket vasárakkal ellásson, háboruba keveredni találunk: s ez rögtön minden e nembeli bevittelt megtiltana? miáltal még védelmi eszközeinket is megfoszthatnánk; vajjon nem veszélyeztetett volna-e legszembetűnőbb érdekeinket? avagy hogy ezt kikérik, hogy hasonló eseteknek elejét vehessük: nem lennének-e kénytelenek, azon külföld irányában folyvást tekintettel, engedékenységgel lenni s eképen tőle bizonyos függést elfogadni. — Lám 1854-ben a keleti háboru alkalmával Anglia egyszerre eltított mindennemű vaskivittelt birodalmából, amidőn nemcsak a vele ellenségesen szemközt álló orosz, de a vele barátságos, sőt szövetséges hatalmak is egyszerre s rögtön megfosztattak az angol készítménytől. Jaj annak akkor, mely hadbeli eszközei tekintetében ellenségétől függ, s azt saját iparából fedezni nem képes.

Azonban tegyük fel, hogy az államférfiak által kitalált bizonyos uton módon képesek volnánk a külföldet biztos kezességgel mellett arra kötelezni, hogy nekünk a helybeli termelési áron alól mindenkor s háboru esetére is olcsóbban szállítsa vasát, akkor azt szeretném tudni: hogy mivel és honnan fizetnők meg azt? A ma-

gyar birodalom, nemzetgazdasági tekintetben más államokhoz képest még igen hátra van; egyes vidékei a mivelődésnek még meglehetősen kezdőleges stadiumában állanak, mégis (termelését fogyasztásával egyarányosnak vévén) 1 1/2 millió mázsa vasra van évenként szüksége, melynek átlagos ára 12 — 15 millió ftra, az ausztriai birodalombeli 40 — 50 millióra rughat. — Miből fizetné hát ez összeget hazánk? midőn nemzetközi kereskedelmi mérlege oly számandó szenvedőlegességben áll, hogy eddig s emelkül is, évről évre nagyobb szegénységbe süllyedt, s annyira adósságba merült, hogy azt eddigelé a legszebb magyar birtokok idegen kézre bocsátása sem lett képes kiegyenlíteni; hátha még ezenfelül vasért évenként 15 millióval többet kellene költeni; nem világos-e? hogy akkor az elszegényedés, eladósodás s azzal járó birtokelidegenítés még nagyobb mérvben terjedne, másrészt pedig az ipar és mivelődés, a mely további fejlődésére a szükséges vasat megszerezni képes nem lenne, szükségképpen visszafelé hanyatlásra lenne kárhoztatva.

Ellenben a honi termelést mivel fizeti az ország? Ércszel és fával; ami nek különben becsé nem volna egy 1/4 részben, 3/4 részben pedig a munka és fuvarbérket hússal, szalonnával, gabonával, burgonyával, borral, pálinkával, zabbal, szénával, tejjel, tojással, egyéb gazdasági és iparcikkelyekkel, — amiket a külföldnek eladni nagyobb részben s általában nem lehet, mert vagy el nem tartható, vagy a messze szállítást ki nem fizeti, egy részében pedig csak kivételes esetekben sikerül, midőn a szomszéd országok silány termése a gabonáratok a szokottaknál magasabba rugtatja. Ha tehát a külföldi rozsvasért 6 krt kérnek, de *készpénzben*, a mink nincs — a belföldi jó vasért ellenben 9 krajczárt kívánnak, de azt nem pénzben, hanem oly cikkelyekben, amikből különben pénzelnem lehet, akkor csakugyan nagy kérdés, vajjon az utóbbi nem olcsóbb-e mint az első?

Megtanulta már azt a honi iparüző, hogy az élelmi cikkelyek drága árán ne busuljon; mert az rendszerint nyereséges gabonakülkereskedést s az ország kereskedési mérlegének egy időre kedvezőbb állását eszközölvén, ezáltal a gazda képessé válik, több iparcikkelyt venni, mely az ipart és kereskedést élénkebb mozgásba hozván, az iparüző ebben drágább kenyere mellett bő kárpótlást talál. Nem kétlem, hogy viszont a gazdaközönség is hasonló belátásra jutott, miszerint inkább ad egy pár krajczárral többet honi cikkelyekért, mint külföldiekért; főképen ha azért még jobb minőséget is kap, mint az a vasnál is áll, — mert tudja, hogy az ipar virágozván, annak emberei tőle is több élelmi cikkelyeket vehetnek. *Az ipar és gazdaság egymásnak kölcsönösen legjobb és legbiztosabb piacai*, mik sem az évi terméstől, sem a külviszonyoktól nem függnek.

Némi módosítást szenved a dolog, ha a vasat behozni akaró külföldnek azt szabnók feltételül: hogy annak árán vegyen búzát, bort, dohányt stb. akkor az ország közvetlenül nem vesztené, s csak közvetve annyiban, amennyiben az egyik osztályt a másik javára feláldozta volna. A nemzetközi kereskedésnek igazságos alapja csakis a *csere* lehet, midőn mind a kettő felesleges cikkelyeit hiányzókéért kicseréli s mindkettő egymáson segít; de mihielyest ez alapot elveszik, s a nagyobb vételi, az az behozatali külömbbséget pénzzel kiegyenlíteni kénytelen, ez az ország életnevét kiszívja, elszegényíti s daczára névszerinti önállóságának, más gazdagabb országoktól függővé teszi.

Mai nap, midőn a birtok és születés előjogai megszüntek s az *egyedüli hatalom a pénz*, már nem elég, a nemzetek függetlenségét egyedül politikai jogok által biztosítani, mert a *szegény független nem lehet*. Ha egyeseknél, mint a nemzeteknél első feltétel az *élet*, a *politikai lét* akkor nem második, de ezzel egy helyen álló a *kellemes élet*, a *jóllét*; azt pedig mai nap alig lehet mással mint pénzzel, következésképp alig másképen mint ipar és kereskedés útján elérni. A mely ország azt félreisméri, vagy érvényesíteni nem képes, az cseljához eljutni nem fog.

A z üstökösökről.

Dr. BARDÓCZ LAJOSTÓL.

(Folytatás.)

Az üstökösöknél három, a több égi testeknél észrevehető jellemző sajátást veszünk észre: a magvat, az ezt befoglaló ködburkot és az üstököt. E három jellemző sajátást közül azonban kettő,

t. i. a mag és az üstök nem mindenik üstökösnél van meg. Így tehát csak a ködburkok az, mely minden üstököt a többi égi testektől jellemzőleg elválaszt.

Az üstökösök legnagyobb számánál úgy tapasztaltatott, hogy a ködburkok a magot nem közvetlenül, hanem csak bizonyos távolságban borítja be; úgy, hogy a mag legközelebb valami sötétebb felhő-alaku anyaggal van körülvéve, s a ködburkok, mint felső réteg csak ez után következnek. Több üstökösnek két-három rendű ily sötétebb réteg által elválasztott ködburkot is vettek észre.

Az üstökőkre nézve sokan úgy vélekednek, hogy az nem egyéb, mint a ködburkoknak folytatása. Azok, kik e vélemény mellett vannak, igen lehetségesnek, sőt valószínűnek tartják ugyan is, hogy az üstökösök tömege a nap közelében a roppant melegség által igen finom gőztömeggé alakul át, s ezáltal megmérhetlen kiterjedést nyer. Ellenben a naptól eltávolozván, a világűrben uralkodó nagy hideg által eséklyéjü testté dermed össze. E vélemény azt körülmény támogatja, hogy az üstökők akkor, midőn az üstökös a naphoz közeledik, mindinkább növekszik; és ellenkezőleg, midőn a naptól távozik, az üstök mindinkább fogy. És annyi a tett vizsgálatokból ki is tűnt, hogy az üstök legnagyobboknak mindig akkor mutatkozik, midőn az üstökös pályájának napközeli utját (perihelium) futja meg.

Talán, mondja Littrov, saját földünkkel is történnék ez, mint az üstökösökkel, ha az oly közel járna a naphoz, mint ezek. Földünk t. i. a nap forrósága által izzóvá tetetvén, mint megolvastott ércz, folyékony állapotba térne át; a folyók és tengerek, mint gőzkazánban a víz, elkezdenének forrni, s gőzzé átalakulva, megmérhetlen vastagságu réteget képeznének a folyékony földtömeg körül, a melegség által szintén kiterjesztett lég pedig még sokkal vastagabb réteget a gőzréteg körül. És ha ezen nagyon is finom légréteg az aether által akadályozva, a gőzréteg által borított földanyagot nap körüli sebes haladásában nem követhetné oly gyorsan, hosszú üstökalkakban nyulnék el ez után a megmérhetlen űrben; és talán ép úgy félelemmel töltene el a többi égitestek lakóit, mint minket azelőtt a vést jósló üstökösök.

Nagyságra nézve (t. i. tetsző nagyságra) az üstökösök nagyon különböznek egymástól. Sokan e csodás égi testek közül oly kicsinyek, hogy csak távcső segítségével lehetők fel az égboltozaton; de jelentek meg már igen nagyok is, melyek valóban bámulással töltötték el a szemlélő emberiséget, s bámulásra ragadnának minket is, ha váratlanul előttünk feltűnnének. Lássunk néhányat közülök.

A kínai évkönyvek Thevenot tudósítása szerint, egy rendkívüli fényű üstökösről tesznek említést. Ez üstökös, mint a tudósítás hangzik, oly rendkívüli fényvel bírt, hogy derült éjjel a csillagokat nem lehetett látni miatta. E csillag egymaga az éjt világos nappallá változtatta. — Seneca egy Demetrius halála után megjelent üstököséről tudósít, mely nagyságra nézve akkora volt, mint a hold. Ez üstökös igen erős világossággal bírt, és vöröszínűvel ijesztette a népeket. — Aristoteles tudósítása szerint Krisztus születése előtt 371. évben egy üstökös jelent meg, melynek igen világos színű üstöke oly széles volt, hogy a látható égboltozat egy harmadrészét elfoglalta. — Krisztus születése előtt a 43-dik évben, nemsokára Caesar halála után, egy oly nagy fényű bíró üstökös tűnt fel az égen, hogy fényes nappal, még délben is látható volt. A rómaiak azt hitték, hogy e nagyszerű égi tűnemény azért jelent meg, hogy a nagy dietator szellemét magához vegye, és azt az istenek közé az Olympusba helyezze. A rómaiak ez üstököt nagy Caesarjok istenítésének emlékére „Julium sidus“nak nevezték. Romulus is hasonló módon emeltetett az istenek közé.

Nero idejében Krisztus születése után a 60-dik évben, Seneca tudósítása szerint, egy üstökös jelent meg, mely fényének nagyszerűségével a felkelő napot elhomályosította. — Az 1532-ben megjelent üstököt egész nap, még délben is lehetett látni. — Nagyszerű tűnemény volt az 1618-dik évben megjelent üstökös is. Üstöke 100° hosszúsággal bírt, úgy, hogy noha feje az égboltozat közepén volt, üstökének vége a láthatárból még sem emelkedett ki. — Hasonló nagyságának mutatkozott az 1680-diki üstökös. Ennek feje a nap után mindjárt lenyugodott, hosszúra elnyúlt és szélesre kiterjesztett üstökének egy része mindazáltal egész éjten látható volt. Üstökének hosszúságát 70°-ra teszik.

Hja ez mind szép, mondhatná az olvasó, látom, hogy az egyik

üstökös üstökének hosszúsága 60, a másiké 90, sőt 100 fok; de azt szeretném tudni: hány mérföldet teszen az a 60, 90 vagy 100 fokú hosszúság? mert én ezekhez a fokokhoz nem értek.

Ha az üstökösnek feje is mindig oly távolságra volna földünk-től, mint üstökének vége, akkor nem igen nehéz volna az üstök hosszúságát mérföldekben is kiszámítani; mert az üstökös fejének földünk-től távolságát csak azon módon számítják ki, mint a nap, hold, és a többi csillagokét. Ha a csillagászok megmondhatják, hogy például a hold 50,000, a nap 21,000,000, mérföldnyi közep-távolságra van földünk-től, hogy Neptun, legszelső bolygótársunk 622,000,000 mérföld közep-távolságra van a naptól; és ha megmondhatják, hogy például a hold Huyghens nevű hegye (Schröter szerint) 19,800, Dörfel nevű hegye 25,000, Leibnitz nevű hegye 25,200 párisi láb magasságu: miért ne mondhatnák meg, hogy ez vagy amaz üstökös mily távolságra esik földünk-től? Erre igen is feleletet adhatnak, hanem arra nem felelhetnek határozottan, hogy az üstöknek a semmisségben elenyésző vége mily távolságra esik földünk-től? Az e részben tett számítások tehát csak azt mutatják határozottan: minél rövidebb nem lehet az üstökös üstöke, a nélkül, hogy a lehetőséget arra nézve kizárnák, hogy a megmért üstök a mérték egy harmadával vagy felével még hosszabb.

Schröter és Herschel tehát az érintett akadályok mellett is némely üstökösök üstökének hosszúságát mérföldekben is meghatározták, és összhangoz számításai szerint az 1744-diki üstökös üstökét 7,000,000, az 1769-dikiét 10,000,000, az 1680-dikiét 20,000,000 és az 1811-dikiét 22,000,000 mérföld hosszúságának találták. E szerint tehát némely üstökös hosszabb üstökkel bír, mint földünknek naptól távolsága.

A csillagászok az üstökösök nagy számánál a fej nagyságát is meghatározták. Találtak közöttük kicsinyeket is nem kevés számmal, melyeknél a fej átmérője 30, 50, 100 mérföldnél nem igen nagyobb; de találtak közöttük igen nagyokat is. Az 1811-diki szép üstökös feje legalább is 140,000 mérföld átmérőjűnek mutatkozott. Tehát nyolczvanzor oly nagy, mint földünk, és hétszer oly nagy, mint Jupiter, legnagyobb bolygónk átmérője. E rendkívüli üstökös tehát *térnagyságra* nézve Jupiter 340-szer, földünket pedig 510,000-szer haladja felül; vagyis 510,000 darab oly nagyságu golyó telné ki belőle, mint földünk. E térnagyságra az üstök, mely földünk naptól távolságánál sokkal hosszabbnak mutatkozott, nincs beszámítva.

Érintve volt már, hogy azon anyagnak, melyből az üstökösök állnak, rendkívül finomnak kell lennie. Finomnak kell lennie olyannyira, hogy az a földünk felett borongó felhőkkel, sőt a földünk felett gyakran beborító köddel sem hasonlítható össze. E szerint igen valószínű, hogy az üstökösök magja sem egyéb, mint a ködburkoknál valamivel sűrűbb gőztömeg; valamint valószínű az is, hogy egy egész roppant kiterjedésű üstökös több valódi tömeget nem igen tartalmaz, mint valamely nagyobb szerű légkő (Meteorstein), mely néha a magas légürből földünkre leesik.

Csak egyszerű tekintete az égi testeknek elárulja, hogy azok tömötségre nézve az előttünk ismeretes tömör testekkel össze sem hasonlíthatók. A legjobb távcsövek által nézve is, csak úgy jelennek meg előttünk, mint könnyű felhő, vagy bágyadtan világított köd. És hogy ez nem nagyítás, a tapasztalat tanúsítja. Gyakran tapasztaljuk, hogy egy jókora ködben 100 lépésnyire (noha a nap már magasra felemelkedett) nagyobb tárgyakat is (mint például házakat, tornyokat), alig vehetünk ki, sőt néha a velünk szembejövő embert csak akkor észre vesszük észre, ha 10—15 lépésnyire van előttünk. Az üstökösök ködburka gyakran több ezer mérföld vastagságra kiterjed, és e roppant tömegen keresztül még a kisebb állócsillagokat is kivehetjük. Arról szólni sem szükséges, hogy az üstök által fedett csillagokat majdnem csak úgy láthatjuk, mintha minden fedezet nélkül volnának.

Ha tehát hitelt adunk némely csillagászok azon állításának, hogy az állócsillagokat az üstökösök magján keresztül is meg lehet látni: akkor bátran feltehetjük, hogy az üstökösök anyagának meg a mi ködünkkel is finomabbnak kell lennie. E nélfogva lehetséges volna, hogy az üstököt, ha benne volnánk, észre sem vennők; valamint lehetséges az is, hogy földünk ily kísértetes ködtömegeggyel akár hányszor találkozott, a nélkül, hogy a jelenetet észrevettük, s hogy a végzetes üstökösök csak egy hajszálunkat is megörbítették volna.

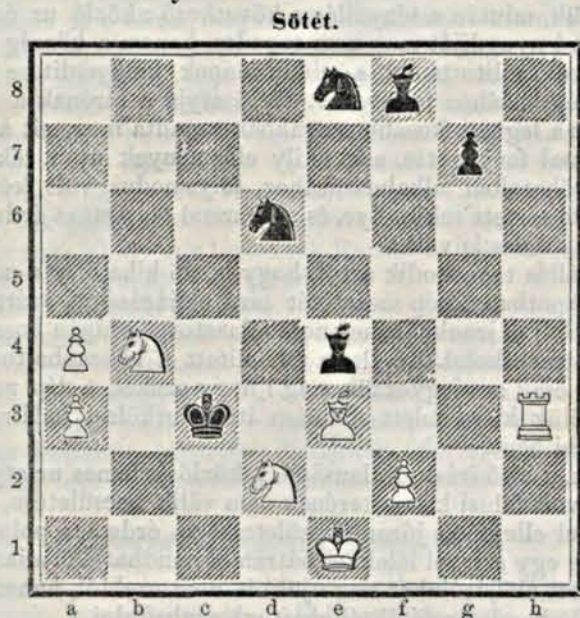
(Folytatás következik.)

SAKKJÁTÉK.

83-ik sz. feladvány. — Willmers Rudolftól (Pesten).

Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

15-ik sz. játszma. — Olasz megnyitás.

SCHWARCZ A. és CSERESNYÉS I. között. — Pesten, 1861. április 30-án.

Világos (Schwarz.)	Sötét (Cseresnyés.)	Világos (Schwarz.)	Sötét (Cseresnyés.)
1) e2 - e4	e7 - e5	13) V h5 - h6 †	K g7 - h8
2) H g1 - f3	H b8 - c6	14) V h6 - f6 †	B g8 - g7
3) F f1 - c4	F f8 - c5	15) H e5 - f3	F e5 - e7
4) 0 - 0	H g8 - f6	E lépést Világos a g2-án fenyegető mat megdőlése végett tette; de bármit híz, egy tisztjének elvesztését több nem gátolhatja.	
5) d2 - d4	e5 - d4:	16) V f6 - f4	B g7 - g4
6) e4 - e5	d7 - d5	17) B e1 - e5	B g4 - f4:
7) e5 - f6:	d5 - c4:	18) B e5 - d5:	B f4 - f3:
8) B f1 - e1 †	K e8 - f8	és Sötét nyer.	
9) f6 - g7 †	K f8 - g7:		
10) H f3 - e5	F c8 - f6		
11) V d1 - e2	V d8 - d5		
12) V e2 - h5	B h8 - g8		

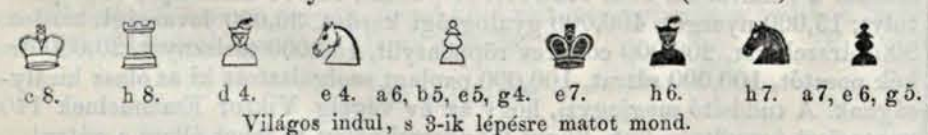
A 78-ik sz. feladvány megfejtése. (Weisz J. A.-tól.)

Világos.	Sötét.	Világos. A)	Sötét.
1) B d4 - c4:	F b5 - c4: A)	1) ...	d5 - e4:
2) V g1 - d4 †	K e5 - d4:	2) H c3 - d2: †	B e1 - a1:
3) H c3 - d1 †		3) V g1 - d4 †	

Helyesen fejtették meg. Feszprémben: Fulöp József. — Lessen: báró Meszina István. — Pesten: Cselkó György. — B.-Ujváros: Kovács Lajos. — Nagy-Váradi: Romby Béla.

Rövid értesítések. B.-Ujváros: K. L. Az első hibás. A három lépés igen csinos; mielőbb közölni fogjuk. — Sárospatak: Most már jobb, mert nem első, hanem második lépésre mat. De vizsgálja ön magát, hibátlan öt lépéses feladványt készíteni nehéz feladat. — Kolozsvár: M. P. A feladványokat köszönettel vettük. Egy pár használható.

III. Feladvány. — Weisz J. A. tanártól (Budán).

Világos indul, s 3-ik lépésre matot mond.

Színházi napló.

Péntek, jul. 19. „Szökő-év.“ Vigjáték 5 felv. Buckstonétól. A francziák iránti szívélyes viszonyunk egyidő óta hüni kezd s mindinkább az angolhoz közeledünk. (Értjük, hogy egy idő óta több életrevaló angol darab kerül előadásra színházunkban, miáltal a francia darabok természetesen kissé háttérbe szorítottak. Es ezen angoloskodást épen nem szándékunk megromlani.) A „Szökő-év“ annyit élvet nyújt, hogy még tán akkor sem szöktünk volna meg előle, ha a férfiak is oly gyarlón játszanak vala, mint a nők egy része, kik azonban maguk sem tehetnek róla, hogy oly szerepeket kaptak, mikkel megbirkózni nem igen tudnak. Ugylátszik, Szathmárynének is tetszik e darab, mert oly józüneteket nevetett néha a színpadon, hogy még a karzaton sem lehetne különbeket nevetni.

Szombat, jul. 20. Stéger föllépteül: „Portici néma.“ Opera 5 felv. Zenéjét írta Auber. Stéger igazán művészi éneke a maga iránt költött részvétet és érdeket folyvást képes eredeti frissességében megtartani, mit nemcsak a tele ház, de a gyakran megújult tapsok is igazolnak. Az előadás fénypontjai az ima- és halászdal voltak, melyek bevezetése után is még

sokáig kellemes rezgésben tartják a szíveket. A czimszerepet Rotter Mari adta, kinek keze-lába elég gyorsan járt, de arckifejezése szokás szerint élettelen volt.

Vasárnap, jul. 21. „Bánk bán.“ Eredeti dráma 5 felv. Irta Katona József. Ma a közönségnek élvezetes estéje volt; sajnáljuk, hogy számosabban nem siettek e legjobb magyar drámát megnézni, annál inkább, mert az előadáson is meglátszott a szereplők komoly igyekezete, kik közt Egressy és Prielle Kornélia különösen kitűntek jeles játékkal, az első mint Bánk bán, az utóbbi mint Melinda. Szilágyi Sándor is igen jó Tiborecz s Tóth József művészi Biberach volt. Szathmáryné mint királyné nem volt elég méltóságos.

Hétfő, jul. 22. Uj szereposztással először: „Evangelium és családélet.“ Dráma 5 felv. Egyike a francia drámairodalom jobb termékeinek, azért csak örülhetünk, hogy ujjalag színre hozatott. Komlossy-Kövérné és Lendvay kezében voltak a főszerepek.

Kedd, jul. 23. Stéger föllépteül: „Hunyady László.“ Eredeti opera 3 felv. Erkel Ferencztől. Ezuttal a szerepek következőleg voltak elosztva: Hunyadi Lászlót Stéger, a királyt Fekter, Szilágyi Erzsébetet Voggenhuber Vilma, Gara Máriát Markovics Ilka, Garát Bignio személyesíté. Stéger gyönyörű énekét ma is nagyszámu közönség hallgatta. Markovics Ilka igen csinosan énekelt, valamint Voggenhuber V. is; mindkettőt több ízben megtapsolták. Fekter mintha még mindig nem érezné magát egészen otthonosan a színpadon, egyébiránt Bignioval együtt eléggé iparkodott, helyét betölteni.

Szerda, jul. 24. „A makrancos hölgy.“ Vigjáték 4 felv. A czimszerep Komlossy-Kövérné legjobb szerepei közé tartozik.

Csütörtök, jul. 25. Stéger föllépteül: „A Kunok.“ Eredeti opera 4 felv. Zenéjét írta Császár György.

Szerkesztői mondanivaló.

2720. Válaszut. —ff— A levél át lón adva.
2721. Nagy-Solymos. S. E. A megbízást igen szívesen teljesítjük; szolgálatára készen állunk — bár a jó eredményről ez időkben kezeskednünk nem lehet.

5722. Az aidozat. Bum oka. Az első csupa reminiscencia, ismert balladák hangja és modora. A másik többet ígér, de még nem kiadni való.

5723. Harsány. Az ottani t. postakézelo urat igen szívesen kérjük a magyar irodalom érdekében, hogy a lapok előfizetői irányában nagyobb pontosságot és nyájasságot tanúsítson. Sok e részben a hozzánk érkező panasz, mely az orvoslást sürgeti. A lapokat kiadják másoknak olvasni, hol aztán vagy egészen eltévednek, vagy rongyosan és piszkosan jutnak későn az előfizetők kezébe. Uram, ez nem járja; s nem tudjuk, kinek érdekében dolgozik ön, midőn a falusi magyar embert a hírlapok járatásától elvadija! — Kérünk egy kis rendet és igazságot.

5724. Mindszent. L. G. Ha az árvák pénztárnokáról között tények igazak, akkor azok a büntények sorába és törvényszék elé tartoznak. Mi csak azután szólhatnánk rólok.

5725. Ríttbeig. Cs. E. A II. Mátyás korabeli pénzdarabok vettük s illető helyen átszolgáltattuk. Különb ez nem tartozik a ritka ércek közé. Nevezetes az, hogy mint kerülhetett a pénzdarab a találs helyére, hol a faluk nagyobb része az egész környéken csak 1795 óta áll fenn.

5726. Rimaszombat. Sz. M. A levelet elküldjük az illetőnek. Az eredményről tudósítani fogjuk ön.

5727. Pozsony. Dr. B. L. Vettük a folytatást a rajzokkal együtt. Kérjük a hátralévő részt is az eddigi lekötelező pontossággal hozzánk intézteni.

5728. Iglo. G. H. Biz azt megelőzte egy hasontartalmu, kimerítő más cikket, mint arról eddig meggyőződött ön. Marad tehát in usum Delphini. Így jár, a ki későn jár.

5729. N.-Kanizsa vagy Zágráb. R. K. A cikket az említett lapban a szerző neve alatt jelen meg. Mi csak kivonatilag adtuk s más forrásokból megtoldottuk — azért maradt el a név. Nem nagy baj. Az ígért tudósítást várjuk.

5730. A nevelés rövid vázlat. Nem használható. E tárgyban kimerítőbb dolgozatokat bírnok.

5731. A-Szántó. R. J. A kiadó viszonyok ugy hozták magukkal, hogy a folyó félévben a „Magyar Sajtó“ évnegyedi ára 5 ft. A Vasárnapi Ujság, társalapja nélkül, fél-évre 3 ft., évnegyedre 1 ft. 50 kr. (Kiadó-hivatal.)

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Nap-kelet nyug.		Izraelit. naptár	Hold-kelet nyug.		
			6. p.	6. p.		6. p.	6. p.	
Julius — Augustus	Julius (6)	6. p.	6. p.	Ab R.	6. p.	6. p.	6. p.	
28 Vasár.	F 10 Inceze p.	F 9 Sám.	16 A5 Marin	4 33	7 37	21 Kis fa.	9 56	38 38
29 Hétfő	Pantal. Flóra	Serafin	17 Jáczint	4 34	7 37	22 (ünn.)	10 19	42 42
30 Kedd	Abdon.Senen	Julitta	18 Sisoas r.	4 35	7 36	23	10 49	48 48
31 Szerda	Lojol. Ignác	Ilova v.	19 Makriu	4 37	7 35	24	11 25	52 52
1 Csütör.	Vasas Péter	Gertrud	20 Illes	4 38	7 34	25	*	51 51
2 Péntek	Portiunculá	L.Allon	21 Ezechiel	4 40	7 32	26	0	45 45
3 Szomb.	István föltal.	Lydia	22 Már.Mag.	4 41	7 30	27 46. S.	1	2 32 32

Holdnegyed: ☾ Utolsó negyed 29-én 9 óra 8 perczkor este.

TARTALOM.

A gömri felső-garanvölgyi vasgyárak és azok igazgatója (arcképpel, vége). — Láttalak már. Sods Miklós. — Zápolya János király (folytatás). Kövéry Mihály. — A berlini új városzház (képpel). — A vasipar hazánkban (vége). Szontagh Pál. — Az üstökösökről (folytatás). Dr. Bardocz Lajos. — Tarház: A római pápa napi életrende. — Irodalom és művészet. Pályázati eredmény. Egyház és iskola. Ipar, gazdaság, kereskedés. Közintézetek, egyletek. Balesetek, elemi csapások. Mi újság? Nyílt tér. Sakkjáték. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

Felélő szerkesztő Pákh Albert: (lak. magyar-utca 1. sz.)

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében 1 1/2 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai uton külön a Vasárnapi Ujságra félévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. újpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 3. szám) bérmentve utastandó. (Szerkesztőségi szállás: magyar-utca 1. szám.)

Vázlatok a magyar viselet történetéből.

Régi magyar hadsereg: I. Gyalogság.

(Folytatás.)

A Vasárnapi Ujság f. é. 29-dik számában közölve voltak a Mátyás idejebeli magyar és horvát lánzsás seregek viseletének rajzai, — valamint a XVI. század elejéről egy magyar százados és lövész alakjai. *) — Ezek magyarázataul kell még néhány szót mondanunk.

A lánzsások eredeti alakjai Bécsben a polgári fegyvertárban láthatók, felállítva a többi német fegyveresek alakjai között. — A magyar lánzsás fehér taréjos vassisak van ellenzóvel, és nyakvédő lemezettel ellátva; termetét fehér bőrdolmány és nadrág fedi; lábain hosszú és fölül letört száru csizma van; derekát és felső karjait sodronyong fedi, vállain és mellén lemezes vaspanczell visel; oldalán hosszú egyenes kard; jobb kezében hosszonyeli hellebard; baljában pedig festésekkel és Mátyás nevének kezdő betűjével diszített, hosszas négyszögü paizst tart.

Az első kép második alakja szintén Mátyás idejebeli horvát gyalog lánzsás ábrázol, az előbbinhez mindenben hasonló öltözetben, kivén, hogy lábszárait világoskék szüknadrág és boeskor fedi.

Bár ezen két alakon a magyar öltözet sajátságai

*) Ez utóbbi alakok alá hibásan iratott, hogy: „Mátyás király gyalog lövészei.“ A lövészek 1500-ból valók. — V. B.

1606-ból.

1703-ból.

A magyar viselet történetéből: 3. Gyalog katonák.

ból kevés látható, s kivált vértzetők és fegyverzetők inkább a nyugatira, mint a keletire emlékezetet, de valószínű, hogy Mátyás a hadsereg szervezésénél a hadviselésben az előbbre haladt nyugati szokásokat vette mintául.

Érdekes leend itt, a Mátyás korában szokásos csatározás módjáról rövid vázlatot adni, a mint annak emlékét a történet lapjai

fenntartották. — A csatát rendszeren a huszárság nyitotta meg, gyorsan paripákon villámként rohanva meg az ellenséget, de ez többnyire csak csefögös volt, hogy az ellent közelebb csalja a felállított hadsereghez, mert a huszárság azonnal megfordulván, visszavonult a sereg háta mögé, maga után csalván az ellensereget. — Itt voltak felállítva a paizstartók és lövészek, kik védbátyaként körülfogva tartották a lánzsásokat. Midőn már közel érkezett, megnyílt a paizstartók véd-fala, s előtörték a lánzsás csapatok, hatalmas támadásukat megrohanva az ellen-sereg és nehéz lovasság más oldalról támadván, az ellenség sorait felbontá; ekkor a huszárok ismét előrohantak, befejezték a csatát s a felbontott vagy megszalasztott ellenséget gyors lovaiokon üzőbe vették.

Multkori második képünk alakjai 1500-ból egy századost és lövészt ábrázolnak.

Az első alak százados (centurio) tollas magas kalpagot visel; termetét bokáig érő, virágos szövetű hosszú ujjas ruha fűdi, elő végig hátsoros zsinórzattal összetartva, s derekon kendővel körülkötvé, melynek